ใบความรู้ที่ ๑๓ เรื่อง ศิลปะในการเขียน น่าเรียนสุขใจ (๑)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง กาลครั้งหนึ่ง หนังสือเล่มหนึ่งมีชื่อว่าฉัน
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ เรื่อง ศิลปะในการเขียน น่าเรียนสุขใจ (๑)
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ศิลปะในงานเขียนวรรณกรรมไทย

วรรณกรรมไทยเปรียบเสมือนผ้าใบที่บรรดาผู้ประพันธ์ใช้สีสันและลายเส้นของภาษาสร้างสรรค์โลกอันงดงามขึ้นมา ศิลปะในการใช้ภาษาไทยนั้นมีความหลากหลายและซับซ้อน โดยมีกลวิธีต่าง ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างความหมาย ความรู้สึก และอารมณ์ให้กับผู้อ่าน ดังนี้

๑. ภาพพจน์ เป็นการเปรียบเทียบ ใช้คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันมาเปรียบเทียบกัน เช่น
   - "ดวงตาของนาง งามดังดวงดาว"
   - การกล่าวตรง ๆ ว่าเป็น กล่าวตรง ๆ ว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง เช่น "หัวใจของฉันเป็นหิน"
   - การกล่าวเกินจริง: กล่าวเกินจริงเพื่อเน้นความรู้สึก เช่น "รักเธอจนหัวใจจะขาด"

๒. โวหารเป็นการเล่นเสียง เช่น
   - การใช้คำคล้องจอง คำซ้ำ หรือคำที่มีเสียงพยางค์ซ้ำกัน
   - การเล่นคำ เป็นการใช้คำที่มีความหมายหลายนัย หรือการใช้คำที่มีเสียงใกล้เคียงกัน
   - การตั้งคำถาม เป็นถามคำถามเพื่อเน้นประเด็นหรือกระตุ้นความคิด

๓. การเลือกใช้คำ
   - คำศัพท์เป็นการเลือกใช้คำที่มีความหมายเฉพาะเจาะจงและสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน
   - สำนวน เป็นการใช้สำนวนที่เป็นที่รู้จักและเข้าใจกันในสังคม
   - ภาษาถิ่น เป็นการใช้ภาษาถิ่นเพื่อสร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะภูมิภาคหรือถิ่นที่อยู่ศัย

๔. การสร้างบรรยากาศ
   - บรรยากาศ การใช้ภาษาเพื่อสร้างบรรยากาศที่ต้องการ เช่น บรรยากาศที่อบอุ่น น่ากลัว หรือสงบ

ใบความรู้ที่ ๑๓ เรื่อง ศิลปะในการเขียน น่าเรียนสุขใจ (๑)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง กาลครั้งหนึ่ง หนังสือเล่มหนึ่งมีชื่อว่าฉัน
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ เรื่อง ศิลปะในการเขียน น่าเรียนสุขใจ (๑)
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

กลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรม

การใช้ภาษาในวรรณกรรมนั้นเปรียบเสมือนพู่กันที่จิตรกรใช้สร้างสรรค์ภาพวาดอันงดงาม บรรดาผู้ประพันธ์ต่างก็มีกลวิธีเฉพาะตัวในการเลือกใช้คำประโยคและอุปกรณ์ทางภาษา เพื่อสื่อสารความรู้สึก อารมณ์ และความคิดเห็นของตนออกมาให้ผู้อ่านรับรู้และเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

กลวิธีการใช้ภาษาที่สำคัญในวรรณกรรม มีดังนี้

ภาพพจน์ เป็นการใช้ภาษาเพื่อสร้างภาพให้ผู้อ่านเห็นได้ชัดเจน อาจเป็นภาพที่สัมผัสได้ด้วยตา หู จมูก ลิ้น หรือกาย อาจเป็นภาพที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความรู้สึก หรือความคิด

อุปมา เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง เช่น "ดวงตาของเธอเป็นประกายเหมือนดวงดาว"

อุปลักษณ์ เป็นการกล่าวถึงสิ่งหนึ่งโดยตรงว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่ง เช่น "หัวใจของฉันเป็นหิน"

อติพจน์เป็นการกล่าวเกินจริงเพื่อเน้นความรู้สึก เช่น "ฉันรักเธอจนแทบจะขาดใจ"

โวหาร เป็นการใช้ภาษาที่เบี่ยงเบนไปจากความหมายตรงตัว เพื่อสร้างความสนใจและความประทับใจให้แก่ผู้อ่าน

การเล่นเสียง เช่น การใช้คำคล้องจอง การใช้คำซ้ำ

การเล่นคำ เช่น การใช้คำที่มีความหมายแผง หรือ ความหมายโดยนัย

การใช้คำถามเพื่อย้ำ: ถามคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ เพื่อเน้นประเด็น

การเลือกใช้คำ กวีหรือผู้ประพันธ์จะเลือกใช้คำที่มีความหมายเหมาะสมกับบริบทและอารมณ์ของเรื่อง เพื่อสื่อสารความคิดได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

การลำดับคำ เป็นการเรียงลำดับคำและประโยคให้มีความไพเราะและกลมกล่อม ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเพลิดเพลิน

การสร้างบรรยากาศ: ผู้ประพันธ์สามารถสร้างบรรยากาศที่แตกต่างกัน เช่น บรรยากาศที่น่ากลัว สงบสุข หรือโรแมนติก โดยการใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงบรรยากาศนั้น ๆ

ตัวอย่างการใช้กลวิธีทางภาษาในวรรณกรรม

"ใบไม้ร่วงหล่นลงมาเบาๆ เหมือนกับชีวิตที่กำลังจะล่วงลับไป" (ใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบชีวิตกับใบไม้ร่วง)

"หัวใจของฉันแตกสลายเป็นเสี่ยงๆ" (ใช้อุปลักษณ์เพื่อสื่อถึงความเสียใจ)

"เธอสวยราวกับนางฟ้า" (ใช้อุปมาเพื่อเน้นความงามของผู้หญิง)

"ฉันรักเธอจนฟ้าดินสลาย" (ใช้อติพจน์เพื่อเน้นความรัก)

ใบความรู้ที่ ๑๓ เรื่อง ศิลปะในการเขียน น่าเรียนสุขใจ (๑)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง กาลครั้งหนึ่ง หนังสือเล่มหนึ่งมีชื่อว่าฉัน
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ เรื่อง ศิลปะในการเขียน น่าเรียนสุขใจ (๑)
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

"เสียงลมพัดโชยมาเบาๆ เหมือนกับเสียงกระซิบของธรรมชาติ" (ใช้การเล่นเสียงเพื่อสร้างบรรยากาศสงบ)

ทำไมการใช้ภาษาในวรรณกรรมจึงสำคัญ

สร้างความประทับใจ การใช้ภาษาที่สวยงามและมีเอกลักษณ์ ทำให้ผู้อ่านจดจำและประทับใจในวรรณกรรมนั้น ๆ ได้นาน

สื่อสารความรู้สึก ภาษาช่วยให้ผู้ประพันธ์สื่อสารความรู้สึกที่ซับซ้อนออกมาได้อย่างชัดเจน

สร้างโลกแห่งจินตนาการ ภาษาสามารถนำผู้อ่านไปสู่โลกที่แตกต่างออกไป และเปิดประสบการณ์ใหม่ๆ

กระตุ้นความคิด ภาษาที่ใช้ในวรรณกรรมสามารถกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดวิเคราะห์ และตีความหมายได้หลากหลาย

สรุป

การใช้ภาษาในวรรณกรรมเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ผู้ประพันธ์ใช้เพื่อสร้างสรรค์ผลงานอันน่าทึ่ง การศึกษาและทำความเข้าใจกลวิธีต่าง ๆ จะช่วยให้เราสามารถชื่นชมวรรณกรรมได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และอาจเป็นแรงบันดาลใจให้เราสร้างสรรค์ผลงานของเราเองได้ในอนาคต

ใบความรู้ที่ ๑๓ เรื่อง ศิลปะในการเขียน น่าเรียนสุขใจ (๑)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง กาลครั้งหนึ่ง หนังสือเล่มหนึ่งมีชื่อว่าฉัน
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ เรื่อง ศิลปะในการเขียน น่าเรียนสุขใจ (๑)
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

การวิเคราะห์วรรณศิลป์

วรรณคดีที่ได้รับยกย่องว่าดีเด่นต้องมีกลวิธีการประพันธ์ที่ดีเยี่ยม และใช้คำให้เหมาะสมกับลักษณะหน้าที่ของคำ ถูกต้องตรงความหมาย เหมาะสมกับเนื้อเรื่องและมีเสียงเสนาะ ซึ่งผู้อ่านจะเกิดจินตนาการตามเนื้อเรื่องได้ จะต้องเข้าใจสำนวนโวหารและภาพพจน์ เสมือนได้ยินเสียง ได้เห็นภาพเกิดอารมณ์สะเทือนใจ มีความรู้สึกคล้อยตาม ดังนี้

๑. การเล่นเสียง คือ การเลือกสรรคำที่มีเสียงสัมผัสกัน ได้แก่ *การเล่นเสียงพยัญชนะ เสียงสระ* และ *เสียงวรรณยุกต์* เพื่อเพิ่มความไพเราะและแสดงความสามารถของกวีที่แม้จะเล่นเสียงของคำแต่ยังคงความหมายไว้ได้ ดังบทประพันธ์

เสนาสูสู่สู้ ศรแผลง
ยิ่งค่ายหลายเมืองแยง แย่งแย้ง
รุกร้นร่นรนแรง ฤทธิ์รีบ
ลวงล่วงล้วงวังแล้ว รวบเร้าเอามา

๑.๑ การเล่นเสียงพยัญชนะ คือการใช้คำที่มีเสียงพยัญชนะเดียวกันหลายๆ พยางค์ติดกันเพื่อความไพเราะ จากบทประพันธ์ดังนี้ รุก-ร้น-ร่น-รน-แรง-ฤทธิ์-รีบ เป็นเสียง /ร/

๑.๒ การเล่นเสียงสระ คือ การใช้สัมผัสสระที่มีเสียงตรงกัน ถ้ามีตัวสะกดก็ต้องเป็นตัวสะกดในมาตราเดียวกัน แม้จะใช้พยัญชนะมาใช้เล่นสัมผัสเสียงสระอีก เช่น ค่าย-หลาย, เร้า-เอา

๑.๓ การเล่นเสียงวรรณยุกต์ คือการใช้คำที่ไล่ระดับเสียง ๒ หรือ ๓ ระดับ เป็นชุดๆ เช่น ลวง-ล่วง-ล้วง, สู-สู่-สู้

๒. การเล่นคำ คือ การเลือกชำคำที่มีความหมายพ้องกัน หรือการใช้คำเดิมซ้ำๆ กันเพื่อเน้นย้ำความหมาย หรือการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านได้คิดตาม

๒.๑ การเล่นคำพ้อง คือการนำคำพ้องรูป พ้องเสียง หรือคำพ้องความหมาย (คำไวพจน์) มาใช้ร่วมกันในบทประพันธ์เพื่อให้มีความไพเราะทั้งด้านเสียงและความหมาย เช่น

"เบญจ<u>วรรณ</u>จับ<u>วัลย์</u>มาลี เหมือน<u>วัน</u>เจ้าวอนพี่ให้ตามกวาง"

๒.๒ การเล่นคำซ้ำ คือการนำคำคำเดียวมาใช้ซ้ำๆในที่ใกล้ๆกันเพื่อย้ำความหมายของข้อความให้หนักแน่นมากยิ่งขึ้น เช่น

“<u>สุด</u>แล้ว <u>สุด</u>สิ้น <u>สุด</u>ปัญญา <u>สุด</u>แล้ว <u>สุด</u>เหว่ว้า น้ำตาร่วง”

๒.๓ การเล่นคำถาม คือ ร้อยเรียงถ้อยคำให้เป็นประโยคเชิงถาม แต่เจตนาที่แท้จริง*ไม่ได้ถาม* เพราะไม่ต้องการคำตอบ แต่ต้องการเน้นให้ข้อความมีน้ำหนักดึงดูดความสนใจและให้ผู้ฟังคิดตาม บางท่านอาจเรียกว่า วาทศิลป์ เช่น

“ยักขิณีผีสางหรืออย่างไร มาพาไปไม่เกรงข่มเหงกู”

ใบความรู้ที่ ๑๓ เรื่อง ศิลปะในการเขียน น่าเรียนสุขใจ (๑)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง กาลครั้งหนึ่ง หนังสือเล่มหนึ่งมีชื่อว่าฉัน
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ เรื่อง ศิลปะในการเขียน น่าเรียนสุขใจ (๑)
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

๓. การใช้ภาพพจน์ เป็นการพลิกแพลงภาษาให้แปลกออกไปกว่าที่เป็นอยู่ปกติ ทำให้เกิดรสกระทบความรู้สึกและอารมณ์ต่างกับภาษาที่ใช้อย่างตรงไปตรงมา ดังนี้

๒.๑ อุปมา คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งคล้ายหรือเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยมีคำแสดงความเปรียบ เช่น เปรียบ ประดุจ ดุจ ดั่ง เหมือน ราวกับ ราว เพียง เพี้ยง ฯลฯ

๒.๒ อุปลักษณ์ คือ การเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากการอุปมา โดยอุปลักษณ์มักใช้คำว่า “เป็น คือ” ในการเปรียบ

๒.๓ สัญลักษณ์ คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง โดยไม่มีคำแสดงความเปรียบ “เขาเป็นคนเจ้าชู้มาก เห็นเปลี่ยนตุ๊กตาหน้ารถประจำเลย”

๒.๔ อติพจน์ คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวผิดไปจากความเป็นจริง โดยกล่าวถึงสิ่งหนึ่งเปรียบเทียบกับสิ่งที่ดูเกินมากกว่าความจริง เช่น “อายุยืนหมื่นเท่าเสาศิลา อยู่คู่ฟ้าดินได้ดังใจปอง”

๒.๕ บุคคลวัต คือ การกล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจให้มีการกระทำเหมือนมนุษย์

๒.๖ สัทพจน์ คือ การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น หึ่งๆ ครืนโครม เปรี้ยง เป็นต้น

กัลยาณี ถนอมแก้ว. (๒๕๕๖). *การเล่นคำ-การซ้ำคำ อย่าจำสับสน*. สืบค้นเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕, จาก https://www.gotoknow.org/posts/๓๔๓๐๖๘

ภัทรวรรธน์ ปิจจวงค์. (๒๕๕๘). *การวิเคราะห์คุณค่าวรรณคดีด้านวรรณศิลป์*. สืบค้นเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕, จาก https://sites.google.com/site/learnthaibykrublank/kar-wikheraah-khunkha-wrrnkhdi-dan-wrrnsilp